

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ НА ЗАХИСТ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Михайло Михайлович БІДНАРЧУК,

*аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ*

Воєнний стан, який був введений у зв'язку з збройною агресією проти України, суттєво вплинув на функціонування правової системи країни. Одним із найбільш чутливих аспектів правової сфери під час воєнного стану є забезпечення права на захист. Це право є фундаментальним принципом будь-якої демократичної держави, що гарантує кожній особі можливість захищати свої права та інтереси у суді. Проте, в умовах воєнного стану, де функціонування державних органів стикається з обмеженнями та викликами, механізми забезпечення права на захист піддаються значному тиску.

Воєнний стан, введений у зв'язку із збройними конфліктами або військовою агресією, створює серйозні виклики для системи правосуддя, зокрема у сфері забезпечення права на захист. Одним з основних викликів є обмеження доступу до правової допомоги для осіб, які опинилися під підозрою або обвинуваченням у кримінальних провадженнях. Під час воєнного стану зростає ймовірність порушення прав людини через зменшення можливостей ефективного захисту. Система правосуддя зазнає значного тиску через військові дії, обмеження пересування, пошкодження інфраструктури та перебої в роботі судових органів. Це суттєво ускладнює доступ адвокатів до своїх клієнтів і забезпечення належного захисту прав у судових провадженнях. Окрім фізичних обмежень, введення воєнного стану часто супроводжується тимчасовими змінами у законодавстві, які можуть впливати на процес розслідування кримінальних правопорушень та судочинство загалом. Можливе скорочення строків процесуальних дій або зміни в порядку проведення судових засідань, що знижує можливість якісного захисту. Військові реалії вимагають оперативних рішень, однак це може призвести до поспішних або неякісних рішень у кримінальних справах, що ставить під загрозу принцип верховенства права. Значну роль відіграє й психологічний фактор. Адвокати, які працюють у зонах бойових дій, стикаються з додатковим стресом та ризиками для власного життя, що впливає на їхню професійну діяльність. В умовах воєнного стану захист клієнтів вимагає не лише юридичної компетенції, але й здатності працювати в екстремальних умовах. Це посилює тиск на адвокатську спільноту, зокрема в регіонах, де відбуваються активні бойові дії. Ще однією проблемою є обмеження можливостей щодо збору доказів. Військові конфлікти часто унеможливають доступ до ключових свідків або матеріальних доказів, що суттєво ускладнює доведення невинуватості підозрюваних осіб або спростування обвинувачень. Втрата доказової бази через руйнування або недоступність місця злочину значно підриває можливості ефективного захисту. Важливою

складовою залишається питання забезпечення прав людини під час військових дій. Незважаючи на те, що держава вживає заходів для захисту національної безпеки, необхідно зберігати баланс між інтересами держави та правами підозрюваних або обвинувачених осіб. Порушення цього балансу може призвести до неправомірного обмеження прав на захист, що суперечить міжнародним стандартам правосуддя.

Ми вважаємо, що забезпечення права на захист під час воєнного стану є складним процесом, що вимагає адаптації правової системи до нових умов, збереження прав людини та належного виконання правових норм навіть в екстремальних ситуаціях.

Перспективи вдосконалення механізмів захисту під час воєнного стану безпосередньо пов'язані із необхідністю модернізації правової системи та застосування новітніх технологій для забезпечення ефективного доступу до правосуддя. Важливим напрямом є використання електронних комунікаційних платформ для проведення судових засідань та комунікації між адвокатами й їхніми клієнтами. В умовах, коли фізичний доступ до судів може бути обмеженим через бойові дії або військові операції, такі технології як відеоконференції, електронний документообіг та цифрові підписи стають життєво необхідними для забезпечення неперервності правових процедур. Важливою перспективою є також розширення можливостей дистанційної правової допомоги, яка дозволяє адвокатам забезпечувати захист своїх клієнтів, навіть перебуваючи на відстані. Це може включати створення онлайн-платформ для надання консультацій, збору документів і ведення комунікацій, що забезпечить оперативність реагування та зменшить ризик порушення прав людини під час воєнного стану. Крім того, необхідно переглянути законодавчу базу для адаптації процесуальних норм до умов воєнного стану. Це стосується не лише прискорення процедур, але й забезпечення гарантій дотримання прав підозрюваних та обвинувачених осіб. Зокрема, важливо розробити механізми, які дозволяють забезпечити безперервність захисту навіть у ситуаціях, коли фізична присутність адвоката неможлива через бойові дії. Одним із можливих рішень є запровадження тимчасових законодавчих положень, які надаватимуть адвокатам спеціальні повноваження для представництва клієнтів дистанційно в умовах надзвичайних обставин. Це також може передбачати захист адвокатської таємниці при використанні електронних комунікацій, а також захист персональних даних клієнтів у цих умовах. Ще однією перспективою є зміцнення міжнародної співпраці у сфері правового захисту. Україна може звертатися до міжнародних правозахисних організацій та правових інституцій для отримання допомоги у формуванні та вдосконаленні механізмів захисту прав людини в умовах війни. Це може включати як технічну допомогу, так і обмін досвідом із країнами, які мають подібний досвід ведення правової діяльності в умовах конфліктів. Також важливим є залучення міжнародних правозахисних організацій для моніторингу дотримання прав людини, що сприятиме більшій прозорості та підзвітності дій державних органів. Удосконалення системи професійної підготовки адвокатів для роботи в екстремальних умовах також є важливою складовою. Адвокати, які працюють у зонах бойових дій або на тимчасово окупованих територіях,

повинні мати спеціальні знання та навички для забезпечення правової допомоги в таких складних умовах. Це може включати тренінги з управління стресом, роботу з військовими трибуналами, а також знання з міжнародного гуманітарного права, яке регулює питання захисту прав під час збройних конфліктів.

На нашу думку, вдосконалення механізмів захисту під час воєнного стану потребує комплексного підходу, що поєднує правову, технологічну та міжнародну складові. Використання сучасних технологій, реформування законодавчої бази та залучення міжнародного досвіду дозволить забезпечити ефективний захист прав людини навіть у найскладніших умовах воєнних конфліктів.

Отже, воєнний стан створює суттєві виклики для забезпечення права на захист, впливаючи на доступ до правової допомоги, можливість проведення судових процесів та збирання доказів. Обмеження пересування, небезпека для адвокатів та складності у доступі до правосуддя значно ускладнюють реалізацію цього фундаментального права. Однак, сучасні технології, міжнародна співпраця та адаптація законодавства до умов війни відкривають перспективи для вдосконалення механізмів захисту. Важливим завданням залишається збереження балансу між державними інтересами та правами людини, що потребує інноваційних підходів і реформ.